08 2005

Utopijske feminističke vizije

Marge Piercy

Deo intervjua, dužina trajanja:
24 min, snimljeno na Kejp Kodu, SAD, 2003.

Zovem se Mardž Pirsi, i pesnikinja sam. Objavila sam šesnaest knjiga poezije, i jedan sam od najcitiranijih i u antologijama najzastupljenijih pesnika u Americi. Napisala sam i petnaest romana koji su takođe objavljeni. Šesnaesti treba da izađe u novembru i zove se "Treće dete". Među moje najpoznatije romane spadaju 'Otišli u vojnike' o II svetskom ratu, "Isprepleteni životi" o odrastanju u Detroitu, "Žena na ivici vremena" i "On, ona i to", koji spadaju u moje teorijske romane i o njima ćemo pretpostavljam danas i pričati.

Isak Asimov kaže da celokupna naučna fantastika ili teorijska fikcija, ili traže odgovore ili se bave pitanjima: "šta ako", "kad bi samo" i "ako se ovo nastavi". U suštini, većina knjige "Žena na ivici vremena" je "kada bi samo" knjiga. Žanr utopijskog romana koji "Žena na ivici vremena" uglavnom i jeste, je stari žanr, koji seže unazad do Platonove Republike. Većinu utopijskih romana su napisali muškarci i oni često opisuju veoma racionalna društva, u kojima je sve izuzetno isplanirano, razrađeno, često hijerarhijski postavljeno, a obično je društvena grupa kojoj autor pripada na vrhu piramide, a svi drugi su ispod, uredno raspoređeni. U zadnjih

sto ili sto deset godina žene pišu utopijske romane. Izuzetak je možda roman Šarlote Perkins Gilman "Njena zemlja", koji je delimično bio hijerarhijski postavljen, ali ne kao oni o kojima smo govorili, u kojem nije bilo seksa. Većina utopijskih romana koje su napisale žene su dosta drugačiji. Obično naginju ka opuštenijim, anarhičnijim društvima. Često izražavaju brigu da bi dnevni poslovi u okviru društva trebalo da budu podjednako prestižni kao i poslovi koji se danas najviše nagrađuju. Drugim rečima, pomoć u podizanju dece, lečenju bolesnih, pomoć prilikom porođaja, pomoć pri mirnom i blagom umiranju, pomoć ljudima pri socijalizaciji, pomoć u pregovaranju među ljudima, bi trebalo da je podjednako prestižna kao što je uzimanje novca od ljudi u našem društvu, ili manipulisnje akcijama na berzi, ili sve druge stvari koje naše društvo, čini se, visoko ceni i nagrađuje. Preuzimanje kompanija i dovođenje do propasti, takve stvari. U suštini ženske utopije se bave prevazilaženjem usamljenosti, jer šta je utopija? Utopija je ono što nemate. To su fantazije o onome što vam nedostaje i onome što osećate da nedostaje društvu. Znači ako napravite utopiju u kojoj su svi obuzeti brigom oko podizanja dece, svi dele teret obavljanja neophodnog i skoro nevidljivog društvenog posla, tada znate da je tu utopiju stvorio neko ko živi u društvu u kojem su žene zatvorene u svoje male kuće ili stanove sa svojom decom, gde postepeno lude, osećajući da je sav teret na njima. Šta god radile, pogrešno je. Šta god radile, za petnaest godina će im neki savetnik reći da je to njihova krivica. U većini feminističkih utopija kao što je "Žena na ivici vremena" seks se, u suštini, nikada ne forsira. To obično nije društvo u kojem ljudi žive u parovima kao danas. Ni u jednoj od utopija koje su stvorile žene monogamija se ne pretpostavlja. Češće se dešava da ljudi žive zajedno u većim srodnim zajednicama ili društvenim grupama, u kojima se onda bave usamljenošću i nedostatkom komunikacije unutar zajednice, što velik broj žena i iskusi. U nekim seks je predstavljen na romantičan način; u

drugima je više promiskuitetan, lakši, ali skoro uvek prelazi granicu onoga što naše društvo smatra prikladnom heteroseksualnom aktivnošću. Feminističke utopije se takođe bave i sigurnošću. U jednom od romana Džoane Ras, "Ženski čovek", ona kaže, da će u njenoj viziji društva u budućnosti, naga žena slobodno hodati po ekvatoru, noseći veoma krupan smaragd, a niko je neće ometati ili pokazivati preterano interesovanje.

Obično je besklasnost mnogo zastupljenija. Obično su problemi nemaštine su rešeni. Čini se da nikoga preterano ne zanima bogaćenje, ali takođe ni siromaštvo ne postoji. Stvari su prilično lepo raspoređene. To je karakteristika svih utopija koje su kreirale žene.

Sedamdesetih se desio procvat feminističkih utopija. Poslednjih godina, dok žene trpe napade i bore se da sačuvaju borbom stečeno, ima sve manje energije za za stvaranje utopija. Sada govorim o romanu "On, ona i to", koji nije "kada bi samo" roman, nije utopijski roman, više je roman tipa "ako se ovo nastavi". To je roman u kojem su mnoge stvari koje nam se dešavaju sada, sazrele: roman u kojem ozonski omotač ne postoji, tako da ne možete izaći napolje nezaštićeni, u kojem je većina svetskih 'žitnica' sa pirinčem i hlebom ili preplavljena nadolazećim okeanima ili je pretvorena u pustinje, u kojem su se desile užasne nesreće, u kojem su velike internacionalne korporacije osnovni način kontrole i vladavine. Izbor zvaničnika je neka vrsta sporta i kocke. Sve prave odluke donose multinacionalne kompanije. Ne postoje nacionalne države. Postoje velike korporacije u kojima rukovodioci, niži slojevi menadžmenta i tehničari žive u palatama i zaštićenim okruženjima, a većina populacije živi u nečemu što oni nazivaju "glop", megalopolis, koji se u SAD-u proteže od Bostona do današnje Atlante. Gusto je naseljen, ekstremno zagađen, ljudi praktično žive na recikliranom smeću. Postoje neki slobodni gradovi u regionima

oko granica sa korporacijama, a deo romana "On, ona i to" se dešava u jednom od tih slobodnih gradova koji se zove Tikva.

Tikva je anarhistički grad, zeleni prostor usred pustinje koji su ljudi stvorili. Kao i većina mesta koje žene zamišljaju veoma je fleksibilan, o svemu se raspravlja i diskutuje, a način donošenja odluka je otvoren. Postoji velik broj biljaka. Moj protagonista Šira dolazi iz matrijarhalne familije. Odgajala ju je baka. Misli da joj je mama džangrizavi birokrata srednjih godina, ali vremenom shvata da joj je mama u stvari data-pirat i u stvari žena posvećena krađi informacija od velikih multinacionalnih korporacija i puštanju istih u glop. Uzimati, oslobađati informacije i praviti ih dostupnim svima je veoma opasan zadatak, zbog kojeg može biti ubijena svakog trenutka.

U "Ženi sa ivice vremena" moj putnik kroz vreme nije beli čovek. To je amerikanka meksičkog porekla koja je imala težak život, ona je ono što oni nazivaju hvatačem: žena izuzetno otvorenog i perceptivnog uma. To je osoba koja posećuje budućnost, često kao beg iz agonije sadašnjosti. Kada Koni prvi put odlazi u budućnost biva izuzetno razočarana. Njena predstava o budućnosti je ekstremno mehanizovana, i kada stine u mesto iz budućnosti, koje je u stvari grad u Masačusetsu, vidi da je to u stvari selo. Na prvi pogled ono joj zaista izgleda veoma primitivno. Seljaci, koze i pilići trčkaraju naokolo, itd. Što više upoznaje mesto, uviđa da je sav naporan rad mehanozovan. Proizvodnja je mehanizovana, ali ne i poljoprivreda. Poljoprivreda i vođenje brige su potpuno nemehanizovani. Ja nisam pisac koji se plaši mašine kao takve, ili tehnologije uopšte. Čak mislim da ne bih bila živa bez tehnologije.

"Žena na ivici vremena" je bio pokušaj da se konkretizuju mnoge ideje iz socijalističkih pokreta koje su mi se najviše sviđale u vremenu kada su nastali: ženski pokret, nova levica, pokret

starosedelaca Amerike, itd. Htela sam da te ideje oživim i učinim stvarnim, da ponovo zasijaju. "Žena na ivici vremena" ima takvu strukturu u kojoj svi ljudi u romanu, u sadašnjosti, imaju svoj antipod u budućnosti. Antipodi su poprilično drugačiji od njih jer sam pokušala da zamislim kakvi bi bili ljudi koji nisu odrasli u seksističkom, rasističkom, takmičarskom, imperijalističkom društvu. Kako bi se njihove ličnosti razlikovale? To je neka vrsta plana koji se nalazi iza oslikavanja karaktera u sadašnjosti i u budućnosti romana.

U suštini ljudi u "Ženi na ivici vremena" biraju svoje zanimanje. Postoji dosta neophodnog posla koji svi dele. Skoro svi učestvuju u odgajanju dece kao jedna od tri su-majke, ali to nije obavezno. "Prljavi poslovi" su obavezni. Svi moraju raditi deo fizičkog posla, svi moraju raditi stvari koje drže zajednicu na okupu, i svi učestvuju u vladi i to žrebom. U stvari uvek sam mislila da biranje žrebom i nije tako loš način za rukovođenje, ali nikada nisam uspela da druge ubedim u to. Kada sam nekoliko puta bila član saveta koji su dodeljivali umetnicima stipendije, govorila sam, najpravedniji način da se to obavi, da se eliminišu sopstvene predrasude, je pročitati sve, odbaciti donju polovinu i onda odabrati žrebom. Tako neće uvek isti ljudi dobijati grantove samo zato što je to igra na sigurno. Uopšte, vlada je na prodaju. Ako imate dovoljno novca, možete sebi kupiti guvernera ili senatora ili bilo šta. Jednostavno pretrpate medije.

Tamo, u Mataposetu, gradu iz romana, vlada se bira žrebom i svi služe godinu dana, kada na njih dođe red. Postoji dosta stvari koje ljudi sami biraju da rade, a ostale se biraju žrebom. Različite uloge u društvu se prenose s jednih na druge, neke tako što ih ljudi odabiraju, neke tako što je određeno da svi moraju da daju doprinos, a ostale žrebom. Pravičnost je meni izuzetno važna i to je korektan način upravljanja nekim mestom.

Nekoliko godina pre nego što sam napisala knjigu "Žena na ivici vremena" na mene je otavila jak utisak knjiga o Pauni indijancima, "Izgubljeni svet" koju je napisao antropolog, koji je intervjuisao sve preostale članove nakon što su bili iskorenjeni. Jedna od stvari koje sam naučila iz te knjige je to da dok su oni bili tehnološki primitivni, kako bi mi to rekli, društveno su bili daleko sofisticiraniji od nas. Imali su načine rešavanja društvenih problema koji su bili daleko sofosticiraniji. Na primer, recimo da se osećate usamljeno i zapostavljeno, što se ljudima često dešava. Sanjali bi ste, na primer, da je došlo vreme da izvedete neku ceremoniju, i rekli bi ste, došlo je vreme da ja izvedem tu i tu ceremoniju, sanjao sam, to mora biti tako. Onda bi ste sledeća tri dana bili najvažnija osoba u celom selu. Slično i žene koje se bave poljoprivredom, kada se vrate iz polja sa setve u rano proleće, pokrivene blatom i prljavštinom, i hladno im je, i težak je posao, svi stariji muškarci u selu bi morali da se popnu na krovove svojih kuća i da im pevaju i pozdrave ih kada se vrate. Isto tako i kada bi neko nešto ukrao od mene, ja bih morala da mu poklonim još nešto, jer je on krao samo zato što je osećao da nema dovoljno, a vi bi ste tada imali osećaj da imate dovoljno. Bili su veoma sofisticirani u društvenim relacijama. Njihov stalni cilj je bio konstantno zbližavanje i podsticanje ljudi da budu dobri jedni prema drugima, da bi se održala društvena kohezija i saradnja. To me je pogodilo kao veoma sofoticirano društvo u tom smislu, i bila sam veoma impresionirana time i mislila sam mnogo o tome pre nego što sam napisala knjigu "Žena na ivici vremena".

U oba romana velik akcenat je stavljen na obrazovanje dece, zajedničkom odgoju dece, zajedničkom obrazovanju od strane zajednice, podelom odgovornosti za decu. Mislim da je ovo uobičajeno u ženskim utopijskim romanima, čak i onima kao što je "On, ona i to", koji nije u potpunosti utopijski već ima prijatnu

količinu subdruštva u sebi. U suštini deci je data velika količina slobode, sloboda da uče, da doživljavaju stvari. Tu uočavam razliku u odnosu na moje detinjstvo u kojem sam imala dosta slobode, i sada, gde decu obično majka, a povremeno i otac, kao pastir sprovode sa jedne aktivnosti na drugu. Deca idu sa treninga fudbala na jezike, kod privatnog profesora, na hor pa na ko zna šta sve, i to sve tako ide pa ide. Ja živim na selu, i deca ovde još uvek imaju više slobode nego što je to slučaj u predgrađima, gde se čini da uopšte nemaju slobode. Mislim da za mene uopšte nije bilo loše to što sam kao mala imala toliko slobode. Naravno da sam dospevala u opasnost, ali sam isto tako i naučila da se izvlačim iz toga. Većina dece danas vodi vaoma omeđen i nemaštovit život. Njihova mašta je programirana medijima, tako da imaju malo prostora za istraživanje, izuzev Interneta, što je deo razloga zbog kojeg i idu na WWW(World Wide Web) tako mnogo. Čini se da je to jedino mesto na kojem imaju ikakvu autonomiju i mogućnost da istražuju. U obe ove knjige sam se bavila brigom za obrazovanjem i socijalizacijom dece. U romanu "On, ona i to" uglavnom je to čime se bavim zajednica, a ne samim hijerarhijskim obrazovanjem koje se javlja u multinacionalnim korporacijama. U knjizi "Žena na ivici vremena" ima mnogo više o samom edukativnom procesu. Deca provode vrlo malo vremena formalno učeći ili testirajući se. Dosta vremena provode sa odraslima. U romanu "Žena na ivici vremena" sva deca imaju tri majke koje mogu biti bilo kojeg pola. Njih tri su podjednako odgovorne za njih dok ne napune dvanaest ili trinaest godina, kada dete odlučuje da li je spremno da postane deo omladine. Kada odluči, podleže procesu inicijacije, a njihovim su-majkama nije čak dozvoljeno ni da govore sa njima sledeća tri meseca. Umesto njih im drugi odrasli, stariji odgovaraju na pitanja, savetuju ih, ali im nisu autoritet i nemaju tu vrstu intimnosti sa njima koju oni imaju sa su-majkama. To je oslobađajući proces koji pokušava da premosti agoniju adolescencije koju mi osećamo u

ovom društvu u kojem sva deca prilično mrze svoje roditelje i nekom trenutku žele da ih ubiju zbog frustracije i besa.

Razlog zbog kojeg ljudi pišu teorijsku fikciju delom leži u tome što kad ne možete zamisliti ništa drugačije, sve što možete je da tražite više istog, više McDonaldsa, više i veće automobile, više i veće auto-puteve, više i veće tržne centre - to je sve što možete tražiti jer je to sve što možete zamisliti, više istog, veće isto. Deo razloga zbog kojeg ljudi pišu teorijsku fikciju jeste da bi predočili alternativu. Mašta je veoma moćno oslobađajuće sredstvo. Ako ne možete zamisliti nešto drugačije ne možete ni težiti tome.

Prevod: kuda.org